Collection, sayı: 8 (2002) İstanbul, s. 52-53

10.2503

Namık Kemal'in Babası

Müneccimbaşı Mustafa Asım Efendi

Sener Köksümer

İSAM Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi

Yıldızların durumundan bir takım sonuçlara vararak, gelecek hakkında hükümlere varma bilgisine astroloji denilmektedir. Günümüzde devam etmekte olan bu inanışın başlangıcı çok eskilere dayanmaktadır. Eski Yunanlıların ünlü bilgini Aristoteles (M.Ö. 384-322) bilimlerin sınıflandırılmasını yaparken astrolojiyi tabii bilimlerin bir kolu olarak göstermişti, buna karşın bazı doğulu bilginler örneğin Farabi ve İbn Haldun astrolojiyi matematik biliminin dört kolundan biri olan Astronominin bir kolu olarak kabul etmişlerdi. Eski bilginler dünyanın karşısında yer alan oniki yıldız takımına "Burç" demişler ve onları Koç, Boğa, İkizler, Yengeç, Aslan, Başak, Terazi, Akrep, Yay, Oğlak, Kova, Balık olarak isimlendirmişlerdir. Onlara göre, bu burçlardan her birinin insanlar üzerinde ayrı ayrı etkileri vardır ve olumlu ya da olumsuz bu etkileri insanlara anlatmakta hiç bir sakınca görmemişlerdir.

Geçmişte bu işi yapanların insanları dehşete düşürecek derecede kehanetlerde bulundukları biliniyor. Örneğin 1179 yılında bütün kahinler 1186 eylülünde bütün gezegenlerin birbirleriyle çarpışarak kainatın sonun geleceğini açıkladılar. Avrupa panik halindeydi ancak bu gerçekleşmedi, daha sonra XIV. yüzyıl sonlarında üç gezegenin birbirlerine çok yaklaşacağı kehanetinde bulundular; bu da büyük bir felakete sebep olacaktı ama gerçekleşmedi. Fakat aynı yıl, korkunç bir veba salgını ile yüzbinlerce insan öldü. Aydınlar dahi bu iki olay arasında bağlantı olduğuna inandılar. 1456 yılında görülen bir kuyruklu yıldız da felaket habercisi olarak yorumlandı. İlginç bir tesadüf sonucu o yıl Türkler ile Avrupalılar arasında büyük savaşlar başladı. Ayrıca yine veba salgını görüldü; bunun üzerine Papa III. Celixte cemaatin kiliselerde toplanıp dua etmelerini emretmek zorunda kaldı. 1524 yılında ise Stoeffer yıldızlarının durumlarına bakarak ikinci bir tufanın yeryüzünü sular altında bırakacağını açıklamıştı, bu kehanet de gerçekleşmedi.

Görüldüğü gibi gerçekleşmeyen bu kehanetlere rağmen, kahinlere olan ilgi ve inanış devam etti. Hatta Avrupalı soylular, maiyetlerine astroloji ile uğraşan kahinler almaya başladılar. Fransa Kraliçesi Catherine de Medicis meşhur astroloji bilgini Nostrdamus ile bir çok kahini maiyetine almıştı. Bir kaç küçük tesadüf dışında asla gerçekleşmeyen kehanetlere rağmen bir takım insanlar bunlara halen inanıp, bu işi yapan kişiler tarafından maddi ve manevi olarak sömürülmektedir. Astronomi gibi önemli bir bilim dalının gölgesinde kalmış olan astrolojinin bir bilim dalı olmadığı kanıtlanmıştır ve dünyanın hiç bir yerinde ders olarak okutulmamaktadır.

Osmanlı Devletinde ise padişah cülusu, harp ilanı, ordunun hareketi, sadrazam tayinleri, denize gemi indirilmesi v.b. gibi olaylarda uğurlu gün ve saati tespit eden ayrıca takvim tertibinden sorumlu olan kimseye "müneccimbaşı" denirdi, tespit ettikleri uğurlu gün ve saate "Eşref-i saat" denilirdi. Bunların gerçekleşmesi durumunda padişah tarafından ödüllendirilir, aksi durumda ise cezalandırılır bazen de hayatlarından olurlardı. Takvim hazırlama dışındaki işlerin bilim ve mantıkla bağdaşır bir tarafı yoktu.

Takvimlerde XIX. yüzyıl başlarına kadar Uluğ Bey'in takvimi esas alınmıştır. Uluğ Bey (1394-1449) Doğu Türk Hakanı ve dünya tarihinin en büyük astronomu ve matematik bilginidir. Taht uğruna kardeşi tarafından öldürülünceye kadar bütün ömrünü ünlü Semerkant Rasathanesi'nin başında geçirmiştir. Buradaki gözlemleri sonucu "Ziyc" adlı büyük eserini yayınlamış, eski Yunanlıların ve Arapların astronomi hesaplarını geniş ölçüde düzelterek günümüz bilgilerine çok yakın rakamlar elde etmiştir. Bu kitap bir çok dile çevrilerek tüm dünyada kaynak olarak kullanılmıştır.

Bitmekte olan Osmanlı İmparatorluğu ile birlikte Müneccimbaşılık makamı da son bulacaktır, bu makamın son sahiplerinden biri de Mustafa Asım Efendi'dir. 1821 yılında İstanbul'da doğan Mustafa Asım ilk öğrenimini sıbyan mektebinde tamamlamış, daha sonra Mekteb-i Maarif-i Adliye'ye devam etmiştir. Farsça, matematik, astronomi ve astrolojiyi okul dışında öğrenmiştir. İmkansızlıklar nedeni ile tahsilini zor tamamlayan Mustafa Asım onbeş yaşında Divan-ı Hümayun (Halkın dava ve şikeyetlerinin dinlendiği makam) kaleminde ücretsiz mülazım (Stajyer) olarak göreve başlamış, 1838 yılında Tekfurdağı Mal katipliğine tayin olmuştur. Uzun yıllar çok çeşitli görevlerden sonra, 1898 yılında birinci rütbeden mecidi nişanı ve boş bulunan Müneccimbaşılık makamına atanmış, bu görevi de vefatına kadar sürdürmüştür.

Mustafa Asım Efendi ilk evliliğini Koniçalı Abdüllatif Paşa'nın kızı Fatma Zehra Hanımla yaptı bu evlilikten Namık Kemal (1840-1888) doğdu. Eşinin ölümünden sonra üç kez daha evlendi ve bir oğlu daha oldu. Hayatının son yıllarını Fındıklı'daki konağında geçirdi, 17 Ocak 1901'de vefat etti. Kabri Eyüp Sultan mezarlığındadır. Klasik ve yeni astronomiyi iyi bilir, astrolojiye inanır hayatını buna göre düzenlerdi. Takvim hazırlama konusunda uzmandı, bu konuda bir çok talebe yetiştirmiştir. Ayrıca tarihe çok meraklıdır. Osmanlı tarihini yakından